

A MI FÜRDŐINK.

AZ »ERDÉLY» FÜRDŐÜGYI MELLÉKLETE.

AZ E. K. E. BALNEOLOGIAI SZAKOSZTÁLYÁNAK ÉRTESITŐJE.

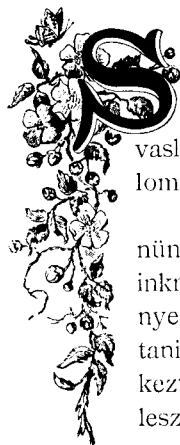
1900.

SZERKESZTI: HANKÓ VILMOS dr., A SZAKOSZTÁLY TITKÁRA.

2-IK SZÁM.

A fürdőtvény bírálata.

Írta: **Bikfalvy Károly dr.**, m.-ujvári fürdőorvos.

Szerény véleményemet a fürdőtvényjavaslatra vonatkozólag a következőkben foglalom össze:

Általánosságban örömmel kell üdvözlünk az új törvénytervezetet, mivel fürdőinknek nagy előnyöket, különös kedvezményeket és oly jogokat szándékozik biztosítani, melyekkel fürdőink eddig nem rendelkeztek. — Előreláthatólag nagy befolyással lesz az új törvény fürdőink fejlődésére nézve, s remélünk lehet, hogy az új törvény életbeléptetése után több fürdőnk igen előnyös átalakuláson fog átmenni. A fürdőinknek nyújtandó különös kedvezmények és a fürdők védelme emelni fogják az építési hajlamot, a modernebb fürdő-berendezkedésre való törekvést, a közrend és közesend szabályozása pedig szintén befolyással lesz a fürdők látogatottságának emelkedésére.

Áttérve a részletekre, az I. fejezet I. címében némi módosítások, szerény véleményem szerint igen célszerűek lennének. Bátor leszek ezeket röviden felsorolni.

1. Az I. fejezet „*Gyógyhelyek*“ czíme helyett célszerűbbnek vélném a „*fürdő*“ vagy „*gyógyfürdő*“ elnevezés mellett megmaradni, és pedig azért, mert fürdők alatt általánosan, úgy a közéletben, mint az irodalomban, ugyanazt értik, a mit a törvényjavaslat-tervezet gyógyhelyek alatt érteni kíván. A mindennapi életben akár az ásványos vizű helyeket, — hol az ivókúra a fő, — akár az éghajlati gyógyhelyeket, akár a szoros értelemben vett fürdőket általánosan fürdőinknek nevezik; akármelyik helyre megy a közönség, mindig azt a kifejezést használja, hogy fürdőre és nem gyógyhelyre megy. A fürdő elnevezés annyira megszokott, hogy helyette a gyógyhely elnevezés aligha fog általános használatba jönni.

A gyógyhely elnevezés különben tágabb értelmű kifejezés, mint a mennyit a törvényjavaslat kifejezni kíván, mert gyógyhely elnevezés alatt szóelemzési tekintetben oly helyet kell érteni, a hol általában betegek meggyógyulhatnak, ez pedig nemcsak fürdőkn, hanem más helyeken, pl. sanatóriumokban is lehetséges.

A gyógyhely elnevezés továbbá azért sem egé-

szen megfelelő, mivel a fürdőket nem mindenki szoros értelemben vett gyógycézből használja, hanem pihenés, üdülés, testedzés, szóval prophylaktikus szempontból, hogy a kimerült, de még nem beteg szervezet erejét újra visszanyerje s betegségek elkerülésére ellenállóbbá tegye.

A gyógyhely elnevezés elfogadása esetén igen különös és szokatlan elnevezései lesznek a fürdők vezetésében legfőbb szerepet játszó egyéneknek, s a közönség aligha fogja használni a törvényjavaslatba felvett új elnevezéseket a régié helyett, pl. a már általánosan elfogadott fürdőorvos helyett a gyógyhelyi orvos, — a fürdőbiztos helyett a gyógyhelyi biztos és a fürdőtulajdonos helyett a gyógyhelytulajdonos kifejezéseket.

A fürdőelnevezés annyira megszokott, hogy még az oly helyek is, melyeken főgyógymód az ivókúra, már keletkezésüktől fogva fürdő nevet viselnek. A csehországi fürdők, mint Carlsbad, Marienbad, Franzensbad stb. ivókúráikról híresek, mégis nevükben viselik a fürdő (Bad) kifejezést. Vagy hazánkban a Tatrafürednek tulajdonképen éghajlati gyógyhelyek, mégis már nevükben van a fürdő kifejezés.

Egészen felesleges tehát az annyira megszokott s már általánosan elfogadott fürdőelnevezés helyett új elnevezést venni fel a törvénybe, s más kifejezéssel élni hivatalosan és mással a mindennapi életben, ez okból ajánlom, hogy a gyógyhely és az ebből származott új elnevezések (gyógyhelyi orvos, gyógyhelyi biztos) helyett a már megszokott elnevezések vétesse- nek fel a törvényjavaslatba is.

2. Az 1. §-ban „*Minden gyógyhelynek a következő kellékekkel kell birnia*: a) pontjában „*és kényelem*“ szavakat kihagyandónak vélem. Ezt kisebb és fejlődő fürdőink érdekében tartom szükségesnek, mert a kényelem kifejezés oly tág értelmű fogalom, melyet határtalanig fokozni lehet, s ha e kifejezés a törvényben bennmarad, a közönség és az ellenőrző közegek oly igényekkel léphetnek fel, s olyanokat követelhetnek a fürdőtől, melyenket az kielégíteni nem képes, s így a fürdő nem tudva mindjárt a legtökéletesebbet létrehozni, fejlődésében gátolva lesz. — A nagy fürdőkre nézve pedig egészen felesleges a kényelem igényeinek megfelelő épületek törvényben való megkövetelése, mivel ezek úgy is arra törekednek, hogy minél kényelmesebb épületeket rendezzenek be, tapasztalván, hogy ezáltal látogatóik száma s ezzel együtt jóvedelmük szaporodik.

3. Ugyancsak az 1. §. b) pontjában: „*a belügyminiszter által jóváhagyott gyógyhelyi szabályrendelet*“

tel" kellékben helyesebbnek tartanám „a belügyminiszter" helyett „a törvényhatóság" kifejezést tenni, mert a fürdők fekvés, helyzet, szokás stb. szerint igen különböznek egymástól; a helyi viszonyokat pedig a törvényhatóság szakközegei, — kik a helyszínén gyakorban és személetesen megjelennek, — ismerik legjobban, s leginkább megbíráhatják a területükön levő fürdők szabályrendeleteit, s továbbá az esetleges módosítások, melyekre különösen fejlődő fürdőknél gyakran van szükség, könnyebben vihetők keresztül.

4. Az 1. §. g) pontjában: „a fertőző betegek számára szükséges különálló, más célra nem használható épületről", elébe czélszerűnek tartanám még e szöveget tenni: „Oly fürdőhelyeken, melyek város vagy községen kívül fekszenek . . .", mert oly fürdőknél, melyek város vagy községben, vagy közvetlen e mellett vannak, a fürdővendégek nagy része magánházakban lakik; s ha ezek között esetleg fertőző betegség üt ki, a községi előljárásnak ugyanazon eljárást kell követnie, mint a községi lakókkal. Városokban és községekben a községi előljárást köteles gondoskodni a fertőző betegek elhelyezésére szolgáló külön helyiségről, s így a fürdőtulajdonost felesleges ily épület berendezésével terhelni. De nem is czélszerű ily helyiséget községekben levő fürdőhelyeken építtetni, mivel ily fürdőhelyeken a terület általában aránylag kicsi és a fertőző betegek számára szánt helyiséget esetleg oly közel kellene a fürdőhöz építtetni, hogy annak célja nem volna és a fürdővendégeket csak elriasztaná. A községtől távol eső fürdőhelyeken, hol a terület is rendesen nagyobb, okvetlenül szükséges.

5. A 2. §. „A „gyógyhely" elnevezés használatára az engedélyt stb." az 1. §-al ellentétben áll. — Az 1. §-ban ki van fejezve, hogy mi tekintetik gyógyhelynek, s ebbe befoglalható hazai fürdőink legnagyobb része, az ásványos vizű fürdők közé még azok is, melyeket még nem is használnak. E szakaszban kötelezőleg ki van mondva, hogy „minden gyógyhelynek milyen kellékekkel kell birnia."

A 2. §. szerint a „gyógyhely" elnevezés használatára engedély szükséges, de nincs kifejezve egy szóval sem, hogy azt a fürdők kérni kötelesek, s így azon fürdők, melyek engedélyt kértek és kaptak „gyógyhelyek", azok pedig, melyek nem kértek, gyógyhely elnevezést nem használhatnak, habár az 1. §. gyógyhelynek tekint minden oly ásványos vizű fürdőt, vízfürdőtelepet és éghajlati helyet, melyet gyógycélokra használnak, s így mondhatni hazánk majdnem összes fürdőit.

A 4. §. pedig megkülönböztetést tesz „gyógyhely" és „ilyenek még el nem ismert fürdővállalat" között, az utóbbiakat azonban ép úgy kötelezi évi jelentéstételre, mint a gyógyhelyeket. Lényegében tehát a fürdők kötelezettségeire nézve különbség nincs, a különbség csak az engedélykérésben van.

Ennélfogva a törvényjavaslat 2. §-a ugyanaz, mint az 1876. évi XIV. t.-cz. azon szakasza, mely a „gyógyfürdő" elnevezésre vonatkozik. Ez pedig, a mint 24 éves tapasztalat igazolja, nem felel meg a követelményeknek, mivel az új törvényjavaslatban ép úgy, mint

az 1876. évi XIV. t.-cz.-ben a fürdőkre van bízva, hogy mikor kérjék a „gyógyhely" illetve a „gyógyfürdő" elnevezést.

E körülmény sok zavarra ad alkalmat, mivel jelenleg is vannak fürdők, melyek a gyógyfürdő elnevezést nem kérték s mégis előbb állanak, mint több olyan fürdő, mely hivatalosan gyógyfürdő elnevezéssel bír. Másfelől nem czélszerű a fürdőkre bízni kötelezettség nélkül az engedélykérést azon okból, mivel egyes fürdők, hogy az előirt feltételek kötelezettsége alul kibujjanak, mint jelenben is, nem fognak kérni a „gyógyhely" elnevezés használatára engedélyt, s ha az ily tulajdonosokat a hatósági közegek vagy fürdőorvosok az esetleges hiányokra figyelmeztetik, mint jelenleg is, azaz fognak védekezni, hogy az ők fürdőjük nem gyógyhely, — pedig az 1. §. annak tekintti, s így nem kötelesek az előirt feltételeknek megfelelni, holott az 1. §. arra kötelezi.

Szükséges tehát, hogy a fürdők kötelezve legyenek, mielőtt a közhasználatnak átadatnak, a törvényhatóságtól engedélyt kérni. Ezáltal megszűnik a fürdőknél mondhatni önkéntelenül két csoportba osztása, a mint azt a törvényjavaslat 4. §-a kifejezi (gyógyhely és ilyenek még el nem ismert fürdővállalat), a mi teljesen felesleges, mivel a kettő között épen a hivatalos eljárásban nincs különbség. A nem hivatalosan gyógyfürdők ép úgy hatósági felügyelet alatt állanak, ép úgy kötelesek évi jelentést tenni s ép úgy szerepelnek a statisztikában, mint a „gyógyfürdők."

Mínt hogy a törvényjavaslat 2. §-a jelen szövegezésében igen sok zavarra ad alkalmat, czélszerűnek és szükségesnek találom a következő szövegezéssel módosítani:

„Minden fürdőhely, ivásra használt fürdővíz és éghajlati gyógyhely, melyeken fürdődíjakat szednek, ásványvizeket árulnak és gyógycélokra használnak, kötelesek keletkezésükkor a törvényhatóságtól engedélyt kérni.

A törvényhatóság, ha a kérelmező fürdőhelyet szakközegeinek meghallgatása után gyógycélokra alkalmosnak találja, az engedélyt megadja és erről a belügyminiszternek jelentést tesz."

A 2. §-nak ilyenforma módosítása által megszűnnek a fürdőknél két csoportba osztása, a minek a gyakorlatban, mint fennebb is kifejeztem, — semmi értelme sincs, a megkülönböztetés csak papiroson létezik. Mert igen különös, hogy a fürdőknél miért kell jelenleg „a gyógyfürdő", ezután pedig „a gyógyhely" elnevezés használatára engedélyt kérni, s miért nem kérhető és adható meg az elnevezés használata a keletkezéskor, miért lehet azt csak akkor kérni, ha a fürdő már kifejlődött, s miért kell épen csak a fürdőknél okmányilag igazolni, hogy a kellékek megvannak, holott a fürdők ép úgy, mint más intézmények, már keletkezésüktől kezdve hatósági felügyelet alatt állanak s ép úgy kötelesek a kiadott körrendeleteket teljesíteni akkor is, ha az elnevezés használatára engedélyt még nem kaptak.

Más intézményeknek, ha már egyszer létrejöttek, az elnevezés használatára engedélyt nem kell kérni,

hanem keletkezésük előtt szokásos az engedély kikérése. Egy kórház, ha létrejött, mindjárt azonnal jogosítva van a kórház elnevezés használatára, akár szerényebb igényű kis helyiség legyen az, akár országos kórház, mégis mindkettő a kórház elnevezés alatt ismeretes, s ezt az elnevezést használja megnyitásától kezdve. Mindkettő ugyanazon célú szolgálatra, az első kisebb körben, szerényebb eszközökkel, az utóbbi nagyobb igényekkel, nagyobb területre kiterjedőleg, nagyobb apparatussal.

Ép úgy a fürdők is, a legkisebbiktől a legnagyobb világfürdőig ugyanazon célú szolgálatban állnak; miért kell mégis az elnevezés használatára külön engedélykérés, s miért lehetséges ez csak akkor, midőn mondhatni, hogy egy fürdő már bizonyos fokra kifejlődött. Hát a míg ezt a fejlettségi fokot eléri, milyen elnevezést használjon a fürdő?

A nagy közönség minden fürdőhelyet, akár fényes világfürdő, akár egyszerűbb kis helyi vagy vidéki érdekű fürdőhely legyen az, a „fürdő“ gyűjtőnév alatt foglal egybe, mindenikre ugyanazon elnevezést használja. *Legzűrszerűbb azért a törvényben is egy csoportba venni a fürdőket és nem tenni megkülönböztetést a «gyógyhely» és «az ilyenek még el nem ismert fürdővállalat között.»*

A törvényjavaslat 2. és 4. §-aiban kifejezett megkülönböztetése a fürdőknek felette hátrányos a kisebb, még fejlődő vagy keletkező fürdőkre, mert ha a törvénytervezet 2. §-a jelen szövegezésében megmarad, akkor épen a keletkező és a kezdet nehézségeivel küzdő kisebb fürdők esnek el a törvényjavaslat I. fejezetének III. és IV. címében kifejezett védelemtől és különös kedvezményektől.

Igy pl. a 13. §. szerint egy gyógyhely védőöv kijelölése iránt csak akkor folyomódhatik, ha a belügyminiszter által ilyenül már elismertetett, vagyis a 2. §. szerint csak akkor, miután okmányilag igazolta már, hogy az 1. §-ban felsorolt kellékek (az egészség és kényelem igényeinek megfelelő épületek, stb.) már megvannak, tehát akkor, midőn a fürdő már kifejlődött.

Továbbá a 20. §-ban megjelölt állami kedvezményeket (15 évi adómentesség, stb.) a 21. §. szerint szintén csak azon gyógyhelyek nyerhetik meg, melyek a 2. §. alapján engedélyokmányt nyertek, vagyis csak akkor, midőn jól berendezett s minden kellékkel ellátott fürdővé kifejlődtek. A kisebb és még fejlődő fürdők, — melyeknek leginkább volna szükségük arra, — e §. szerint adómentességet stb. nem nyerhetnek.

Végre a 25. §. szerint a *kisajátítási jog*, szintén csak a gyógyhelylyé nyilvánítás után adható meg, akkor tehát, ha a gyógyhely, mondhatni már teljesen kifejlődött.

E szakaszból tűnik ki leginkább, hogy mily hátrányos a törvényjavaslat 2. §-a, s hogy mily zavarokra s kellemetlenségekre fog alkalmat szolgáltatni, ha jelen szövegezésében megmarad. — Mert tegyük fel, hogy egy kisebb, fejlődésképes, vagy újonnan keletkező gyógyhelynek igen jó, bő mennyiségű, gyógyvezélokra alkalmas vize van, de tulajdonosának a víz közelében fürdővezélokra aránylag kis terület áll rendelkezésére, a szomszédaitól pedig ezek kapzsisága vagy túlkövetése miatt területet nem szerezhet. Ha vizét értékesíteni akarja, előbb kénytelen kis területén a törvényjavaslat 1. §-ában megjelölt épületeket összezsúfoltan felépíteni, e kis területen mondhatni egész fürdőt berendezni. Azután a 2. §. szerint engedélyt kérni, fürdőjét gyógyhelylyé nyilváníttatni, és a 25. §. szerint a kisajátítási jogért csak ezek után folyamodni, s ha ezt megnyerte és a szomszédterületet megszerezte, a saját területén emelt épületek egy részét újra lebontani, s általában a fürdőt új terv szerint újraépíteni.

Látható a fennebb elsoroltakból, hogy a törvényjavaslat 2. §-a különösen a kisebb fürdőkre felette hátrányos és az egész törvénytervezetet, — mely különben a kívánalmaknak teljesen megfelel, — felette zavarossá és sok helyütt érthetlenné teszi. Az 5. §-tól a 32. §-ig minden szakaszban, a hol gyógyhely kifejezés előfordul, mindenütt zavarban van az ember, hogy mit értsen gyógyhely alatt; azon vizeket és helyeket-e, melyeket gyógyvezélokra használnak s melyeket az 1. §. gyógyhelyeknek tekint vagy pedig csak azon helyeket, melyek a 2. §. szerint a „gyógyhely“ elnevezés használatára engedélyt nyertek.

Ez okból újólaj ajánlom, hogy a 2. §. jelen szövegezése helyett olyan forma szöveg iktattassék be, melyet fennebb javasoltam. A fürdők között ne tételesség különbség a többi szakaszokban sem, hanem gyógyhely vagy fürdőnek tekintessenek mindazon vizek és helyek, melyeket az 1. §. azoknak tekint, mivel ebbe hazánk minden fürdője befoglalható.

6. A 4. §-ban „*sőt az ilyenek még el nem ismert minden fürdővállalat is*“ szöveget a fennebb elmondott okokból kihagyandónak tartom.

Ugyanezen szakaszban az évi jelentés beterjesztésére nézve „*a belügyminiszter*“ helyett „*a központi statisztikai hivatal*“ kifejezést tenném, mivel az 1898. évi november 26-án 120,528—VI. a. szám alatt kiadott belügyminiszteri körrendelet az 1893. évi június 8-án 44,404. szám alatt kiadott belügyminiszteri körrendeletet, mely a fürdőjelentésekről és a kimutatásokról szól, hatályon kívül helyezi és a fürdőkimutatások beterjesztését a központi statisztikai hivatalhoz utalja. Mindkét helyre beterjeszteni évi jelentést felesleges, mivel egyéb

közegészségügyi jelentések is jelenleg csak a központi statisztikai hivatalhoz terjesztendők be.

* * *

A törvényjavaslat többi szakaszai különös módosítást nem igényelnek, igen helyes és előnyös intézkedéseket tartalmaznak. E szakaszok csak annyiban módosítandók, a mennyiben a 2. §. módosítása megköveteli. E szakaszt pedig feltétlenül módosítani kell, mivel, a mint kimutattam, jelen szövegezésében igen sok zavarra ad alkalmat és az egész törvénytervezetet érthetlenné teszi. E szakasz jelen szövegének meghagyása esetén a törvényjavaslat nem biztosítja különösen a fejlődő és kisebb fürdőknek azon előnyöket és kedvezményeket, melyet épen ezek hosszú idő óta várva-várnak.

Úti jegyzetek.

Irta: Szilvássy János dr.

Az országos balneologiai egyesület congressusán Budapesten járván, kimentem egy kissé körülnézni, hogy lássam mi történik egy pár világhírre szert tett fürdőben; mennyire haladtak a mióta nem láttam és mit lehetne tőlök tanulni?

Bécsen keresztül utazván, nem állhattam meg, hogy a remek *Badent* ismét meg ne látogassam. Megvallom azonban, hogy ezúttal kevésbé vonzott Baden felséges vidéke, régen ismert kénés hévforrásai, gyönyörű nyaralói és parkjai, mint inkább egy általam még nem ismert újdonság: *dr. Lantinnak a szanatóriuma*.

Már Budapesten a congressuson, — melyre dr. Lantin is lerándult, — hallottam emlegetni, hogy ez a milliomos ember (nő nem a praxisa után lett azzá) egy pazar berendezésű, mintá sanatóriumot épített Badenben a régi *Gutenbrunner-Schloss* helyére.

A hír nem csalt, sőt talán, — a mi ritkaság, kisebb volt a valóságnál.

Egy üde parkban, melyben kristálytisza tó és zuhogó patak temperálják a levegőt, áll a sanatórium.

Ó-német stílusban építve három hatalmas szép épület áll előttünk. Az egyik a vendégek befogadására szolgáló lakóhelyiség; a másik a fürdőház, a harmadik Lantin dr. nyaralója.

Mindenütt tervszerűség, mindenütt pedans rend, tisztaság, nagy fényűzés.

Engem természetesen leginkább érdekelt a fürdőház berendezése, a mely meg is érdemli a megtekintést.

Nem annyira a pompa, a márvány falak, a drága felszerelés és bútortzat, mint inkább a szakember tudása és ízlése érdemli meg a legnagyobb elismerést.

Ez az orvos összeszedte a világfürdőkből mindazt, a mi jó, czélszerű és szükséges egy fürdőbe és azt sanatóriumába mind beállította. A pompás meleg fürdőszobákon kívül van gőz és orosz fürdője (külön minden a nők és férfiak számára); van pazarul berendezett hidegvíz-gyógyító intézete; villamos fürdői és villamos fényszekrényei; van egy nagy terme a legkülönfélébb mechanikai eszközökkel — Zander szerint berendezve gyógyító gymnastika számára és láttam valami újat is, t. i. a parkban felállított *legházacszkákat*. Ezek egyszobás faházacszkák, melyek alsó padozata nem ül a földön, hanem levegő járja, a padló deszkázata nincs egymáshoz illesztve, hanem hézagos, ugyanilyen a plafon is. Célja, hogy a szobán alülről felfelé szálló folytonos mérsékelt légáramlat legyen, hogy a beteg mindig megújuló friss levegőben üljön. Nem hiszem, hogy sok utánczóra találjon; nem tudom szükségét belátni.

Felesleges említenem, hogy minden berendezésnél a higiénia szolgál vezérfonalul. A fürdőszobák falai porcellánból vannak, a padló égetett agyag, hogy könnyen és tökéletesen tisztítható legyen. A pazarul berendezett étkező, társalgó, olvasó, játszó termek kintűnnek vannak szellőzve, világítva, léggel fűtve, estve villammal világítva.

Szóval Lantin dr. remekelt és egy olyan mintá sanatóriumot állított fel, mely érdemes a megtekintésre és mely egyaránt dicséri a tulajdonosnak szak-képzettségét, kitűnő ízlését — no meg a tárczáját.

Elbűcsúzva ez igazán szép kis helytől, a világhírű cseh fürdők felé vettem útam és legelőször *Marienbadnál* állapodtam meg.

A három híres cseh trias közt kétségtelenül ez a legszebb. Szép itt minden; szép a mintá szerűen kezelt gyönyörű fenyves, mely e kis paradicsomot körül öleli.

Szépek az utcák, szépek a terek és sétálóok, szépek a házak.

Előttünk szinte elképzelhetetlen az a közrend, köz-tisztaság, csín és ízlés, a mi itt mindenben nyilvánul. Az egész fürdő mindig újdonságú báli-ruhában van. Sehol az elhanyagoltságnak, kopottságnak egy mákszem nyoma nem látható. Hatóság és magányosok versenyre kelnek egymással, hogy minden kifogástalan legyen. A szebbnél-szebb házak és középületek mind olyanok, mintha tegnap épültek volna, egy sárfröcscentést, egy cerusa vonalat sem tűr meg egy sem a házában. Első sorban is ennek a kényszer nélküli tisztaság és csínérzéknek kellene nálunk is közkincesé válni; ez az alapja mindennek; „Ordo est anima rerum.“

Középületei között most a legújabb és legnevezetesebb a 2 év előtt épült Uj fürdőház — Neues Badehaus. Dombos oldalon, a fürdő közepét elfoglaló nagy park keleti oldalán, impozánsan dominál e hatalmas, kupolás kőépület olasz renaissance stílusban építve. Terjedelméről fogalmunk lehet, ha tudjuk, hogy az épület hossza 112 méter, szélessége 53 m.

Ebben vannak földszint a szénsavas melegfürdők — Schwarz rendszere szerint kettős fenekű kádakkal. Ezek között vannak fürdőszobák, — *Fürstenbäder*, — melyek tulajdonképeni pazar berendezésű kis szalonok. No az áraik is hercegiek, t. i. óránként 8 frt.

Ugyanitt vannak a gőzfürdők is, köztük *szalon-gőzfürdők* egyesek számára, melyek 3 külön helyiségből állanak, t. i. egy gőzszobából, egy különféle douche-sokkal ellátott masszírozó-szobából és egy kis nyugvó szalonból. Ennek az ára is 8 frt.

Haj haj! mikor leszünk mi itt!

Ugyanitt vannak a forró irrfürdők és a mindenfelé gazdagon felszerelt hidegvíz gyógyító intézetek. Minden egyforma berendezéssel, külön a férfiak és külön a nők részére.

A magas parterre-en vannak az aczélfürdők. Az emeleten vendégszobák.

Külön épületben vannak a lápfürdők 100 fürdőszobával. Marienbadnak kitűnő lápja van, de már a kezeléséhez némi szó fér. Először is nem dolgozzák át kellően; felhalmozzák a szabadban óriási halmazzá, a hol a sok eső miatt folytonosan nedves, öszsenyomúl és megakadályozza a levegőnek a hozzáférését. Nem a legtökéletesebb az elkészítése sem. T. i. óriási fakádakban hideg vízzel péppé keverik, ezt a masszát gőz bevezetésével felmelegítik, aztán csapon az alájtolt hideg lápkeveréssel telt fakádakba bocsájtják.

A szénsavas fürdők egy részét — a régi fürdőházban — sem készítik *correcte*. Nevezetesen a Marienquelle vizét egyszerűen forró édesvíz hozzáadásával melegítik fel. Ez nem járja.

Ivóforrásai, természetesen mind szabályosan vannak befoglalva. A töltés főképen csak a Kreuzbrunnenből történik Csernitzky-féle géppel kifogástalanul kezelve. Csak azon csodálkozom, hogy a kúttól a meglehetősen magasan fekvő raktárhelyiségekig a megtöltött palackokat még mindig kézen szállítják!

Hogy a fürdő minden szükséges szórakoztató dologgal — köztük egy szép színházzal — bőven és pazarul el van látva, magától értetődik.

Az egész fürdő csatornázva van, melyet nem a fürdőt átszelő bővizű patakba, hanem 1 1/2 kilométer távolságban a fürdő alatt a folyóba vezetik.

A fürdő villamos világítással van világítva.

Szóval Marienbad kétségtelenül egyike Európa legszebb fekvésű, legrendezettebb, legtisztább, legcsinosabb fürdőinek.

Egészen más kinézése van az öreg *Franzensbadnak*, ez exquisite női fürdőnek. Marienbadból ide mentem. Franzensbad egy megállapodott nagy város, jóval nagyobb, mint Marienbad, — állandó lakosainak a száma is 3000. Szabályos utcái vannak, akár csak egy sakktabla.

Vidéke semmi, azaz síkon fekszik; fekvése tehát nem szép. Vannak azonban terjedelmes parkjai, de minden diszesebb műkertészet nélkül. Sorjába ültetett óriás fák a múlt század, meg Ferencz császár idejének divatja szerint, akárcsak Bécsben az „Augarten“. A járók szélei is mindenütt be vannak ültetve szomorú kőris fákkal, melyek szintén 100 évesek és az ottani vidék ízlése szerint annyira visszametszetnek minden évben, hogy koronájuk csak egy kis, rendkívül sűrű sátor.

Középületei, nevezetesen fürdőházai, gyógycsarnoka, bazárja, kútai nagyon hátra vannak két 4 éves testvérétől, Marienbadtól és Karlsbadtól.

Ennek az okát abban vélem feltalálni, hogy a fürdő nem egy birtokosé, a ki a nagy és egy helyre folyó jövedelemből a közcélokra is többet áldozna. Itt egyik kút ezé, a másik másé, pl. fürdőházaik és gyógyforrásaik vannak itt Eger városának — mely különben most a legnagyobb úr Franzensbadban, — van bizonyos Cartellierinek, dr. Loimannak és másoknak. Ez mind azon van, hogy saját fürdőjét építse, gyarapítsa, nagyobbítsa, szépítse és ne a közös és nem jövedelmező dolgokba, pl. parkba, gyógycsarnokba tegye pénzét.

Ennek a különös birtokviszonynak, melynek nem sok párja van, — viszont az a következménye, hogy a sok magántulajdonos nagyban concurrál egymással és Franzensbad ennél fogva *sokkal olcsóbb*, mint más két társa.

Ehez járul az is, hogy a fürdő 19—20.000 vendég forgalmához aránylag túlságos sok vendégszobával és vendéglővel rendelkezik, úgy hogy a lakások fele üresen áll. Nagy vendéglője is van vagy 12, pedig az élelmes egeri német cseh nép nemcsak lakással, de teljes ellátással is ellátja a vendégeket.

Hanem Franzensbad is azért, ha nem is nagy fényűzésű, de mindennel igen jól ellátott elsőrangú fürdő — és a mi fő, orvosi szempontból nagyon értékes, mert sokféle és igen értékes gyógyító tényezővel rendelkezik.

Forrása igen sok van, de csak 9 van használatban. Ezek között vannak gläubersós vizek (a Wiesenquelle, Salzquelle és Kalter Sprudel), vannak alkalikus — sós — vasas vizek (Franzensquelle, Neuquelle, Luizenquelle); vannak tiszta vasas savanyú vizei — Stahlquelle. Látjuk, hogy az orvos válogathat közöttük.

Fürdői közül kiemelkedik az új „*Kaiserbad*“, mely imponáló szép nagy épület és teljesen modern hygieniával és kényelemmel van berendezve.

Szép fürdőház még az Eger városáé, továbbá a dr. Cartellierié és a legrégebb közöttük a dr. Loimané. Ezekben a fürdőkben minden szükséges berendezés megvan, kapható bennök mindenféle fürdő és procedura, de a fősúly Franzensbadban, melynek a fürdő nagy hírét köszöni — mégis a nagymennyiségű *és kitűnő lápra* van fektetve.

Hihetetlen mennyiségű lápot fogyasztanak el, mert még Karlsbadot is ők látják el. Itt a lápfürdők napi száma ezerekre megy és azért nem is lehet csodálkozni, ha a láppal való bánás itt is sok kívánnivalót hagy hátra.

Nevezetesen nem készítik elő a lápot kellőképen — ez egy. T. i. őszkor óriási 3—4 m. magas, 10—15 m. széles négyszögletű garmadákba kiemelik és abban a vastag halomban hagyják a használatig. Ezt a halmot tehát a fagy és levegő át nem járta kellőképen, a láp nem mállott és élenyült eléggé, azaz *nem érett*.

Ezt az át nem dolgozott lápot viszik aztán közvetlen használat előtt egy kávémasina szerkezetű őrőbe, melyben meglehetősen dúrván megőrlik. Innen fallványokon álló nagy fakádakba emelik, melyekben forró vízzel keverik és az alájtolt fakádakba bocsájtják csapon.

Ez a legrövidebb lápfürdő készítés. Csak Cartellierinél melegítik a kádban hidegen megkészített lápfürdőt a kellő hőfokra gőzzel. A légkezelést tehát ne tanuljuk meg tőle.

Lakossága — 3000 német-cseh — derék, munkás, de nem szép nép, kivált a lába iszonyú idomtalan mindegyiknek, mint egyáltalában az egervidéki népnek. A kedélyes, komiszul berendezett sörös „kneipe“-kat nagyon szeretik, de a fürdő nem mulatságos. A saison közepén is 9/10 részben beteg asszonyokból áll a vendége, a kiknek nincs nagy kedvök mulatni, de annál nagyobb a toilette-luxus.

A Franzensbadiek kérdésekre, hogy itt mindig ilyen unalmas a világ, azt mondták, hogy nyár derekán nem, de különben is, ha ők mulatni akarnak, hát befutnak Egerbe.

Innen *Karlsbadba* mentem. Meglepett az a nagy változás, amin e nagyszabású cseh fürdő végigment az árvíz-catastrófa óta. E nagy változás részben előnyére, részben hátrányára szolgál. Előnye, hogy sokat szépült és a rakoncátlan Tepl folyót, mely átszeli, nagy költséggel és gyönyörűen szabályozták. De hátránya, hogy még jobban zsúfolt és különösen alsó felében annyi új gyárkémény okádja a kőszénfüstöt, hogy tüdőbetegnek ide jönni egész veszedelem. No nem is megy. Itt a szárazbetegségnek épen az ellenkezőjében szenvedőkkel találkozik az ember.

Hát a levegője határozottan rossz. Először, mert egy teljesen zárt, csak alólról egy szorosan nyitott szűk völgykatlanban fekszik, melyben soha sincsen légáramlat, másodsor, mert száz gyári és házi kémény elárasztja füsttel.

A másik baja, hogy nincs hova építkezniök és azért az utcái nagyon szűkek, a rajtok folyton nyüzsgő sokaság pedig felveri a port, azért porosak és az aszfalt visszaveri a hőt, a megszorult poros, füstös meleg levegő kiállhatatlan.

Pedig a vidéke gyönyörű és a házakból egyenesen a fenyvesekbe lép az ember.

Világszerre ismert vizeiről, melyeknek hasonlóságok nincs a földön, nem akarok sokat írni; ismeri azokat a fél világ. A *Sprudel* és *Mühlbrunn*, e két leghasználtabb forrás gyönyörű és tágas fedett sétálókkal (Colonnade) vannak összekötve, a hol „Gänsemarsch“-ban iszik és sétál a világ legzagyvább publikuma, a kaftános lengyel zsidó, egy fezes török, egy szécecseni, bosnyák, angol, porosz és sok-sok magyar; minden lépten magyar szó üti meg a fület. Csakhogy ott se nem kártyázik, se nem iszik, se nem henczeg, nem ócsáról és nem is követel egyik sem, mert itt a rendet a minutiositásig be kell tartani a főhercegnek úgy, mint másnak. Még köpni sem szabad máshová senkinek, mint a kített köpőládákba.

Hogy középületei a legnagyobb fényűzéssel épültek, azt felesleges említenem is.

Légszemb középülete az új *Kaiserbad*, egy kis királyi palota, melyben külön osztályokban mindenféle fürdő kapható. Nagy luxussal van berendezve, de meg is veszik az árát tisztességesen. Pl. az úgynevezett „*Fürstenbad*“-nak, melyben a fürdőszobán kívül egy salonja és egy nyugvó szobája is van. Ára óránként 8 frt.

Külömben drága ott minden és nem adnak ott semmit, de semmit ingyen. Még az olvasó-terem használatáért is 2 frtot kell fizetni hetenként, egy curlistáért 10 krt.

Vendéglői, kávéházai, üzletei beillenének Párisba, de drágák is.

Igaz, hogy sok is a kiadás erre a nagy fürdőre. Pl. csak a zenekarának — mely közönséges cseh banda — 36.000 frtot fizet; de mi ez a kiadás ahhoz az óriási bevételhez képest, a mit ez a fürdő bevesz. 40.000 vendége után; csak gyógy- és zenedíjak címén közel 1 $\frac{1}{2}$ millió frtot tesz zsebre. Egyéb jövedelme lehet 4 millió frt. Szegény magyar fürdők! ha mind összeálltak, minden jövedelmeikkel együtt sem kaptak annyit, mint Karlsbad kap csupán gyógy- és zenedíj fejében egymaga.

Gazdag is itt mindenki, a legutolsó pinczerleány Puppnál 5—10.000 frttal megy férjhez, a mit borralókból szerez. A borraló sem lehet 10 krtól kevesebb.

A „*Sprudel*“ lerakodásából igen csinos esiszolt dolgokat készítenek, egész nagy ipar fejlődött ki ebben az ágban és igen sok családot juttatott jó módhoz, mert mindenki, a ki ott megfordul, ismerőseinek okvetlenül vásárol — elég drágán — ilyen carlsbadi specialitást.

Nagy rend van a vendéglőkben is, melyekben pörköltet, gulyást, töltött káposztát, töpörtyüs-túrós haluskát ugyan hiában keres a sprudellel kibélelt poczakos bús magyar az étlapon. A vendéglősök nagyon ügyelnek rá, hogy az ételek „*curmässig*“ legyenek készítve, mert felügyelet alatt állanak és az orvosok (számra nézve 42!), kik ott igen nagy urak, betegeiket eltiltanák a jobban főző vendéglőből. Külömben lehet benne egy kis cseh furfang is, mert a rosszúl elkészített étel kevesebbe kerül és a vendéglős „*schmutzigságát*“ az orvosokra tolja, kik előtt ott mindenki meghajol és nekik engedelmeskedik.

Tessék elhinni, hogy nem is a carlsbadi víz az a fő ható anyag, mely a szuszogni alig bíró 2 mázsások zsírjából „szappant csinál“; a mértéktelen korhely inyencznek a megkínzott gyomrát megreparálja;

a 10 kilós májból rendest csinál stb. Ha a víz volna csak a csudaerő, akkor azt otthon is meglehetne csinálni hozatott vízzel. Csakhogy a világon nincs az az orvos, a ki a nagy kényelemhez szokott patientst otthon mozgásra bírja; nincs az a jó konyhához szokott inyencz, a melyik a dús asztal mellett diát tudna tartani stb., azért nincs a carlsbadi curának otthon hatása. Karlsbadban engedelmes mindenki. Hat órákor már cürát iszik (otthon akkor fordul a másik oldalára); napközben koplal, vagyis „*curmässig*“ él; nem iszik; akármilyen szuszogva megteszi a napi előirt mozgást és este 9-kor mindenütt csend. Ez a nyitja Karlsbad csoda hatásának. No csak próbálja ezt meg egy magyar fürdő! Lenne melege meg párbaja a tulajdonosnak, orvosnak, fürdőbiztosnak quantum satis!

Még csak annyit Karlsbadról, hogy már úgy el van látva mindennel, a mi csak képzelhető, — még szép temploma is van minden vallásfelekezetnek, — hogy nem is tudom elgondolni, milyen befektetésre lehetne még szüksége. Hát az 5—6 millió frt évi bevétellel jórészt tiszta haszon. Ebből magyar pénz legeslegkevesebb 5%.

Karlsbadból kocsin kirándultam Mattoni híres *Giesshübl*-jét megnézni, mely oda csak egy óra járásnyira fekszik.

Mondhatom, hogy igen kedves telep. Már a fekvése is elragadó bájos, gyönyörű fenyvesek közt a kristálytisza *Eger* folyó mindkét partján.

Épületei, nyaralói mind újjak — mint az egész telep, mert csak 25 év előtt kezdték kultiválni — és igen izlésesek, csinosak.

Van szép fürdőháza, melyben lakik a fürdő igazgatója és egyszersmind orvosa dr. Gastl, egy igen derék, szives collega; ő vezetett mindentivé. Van szép ivócsarnoka és gyönyörű a forrás csarnoka vörös-márvány foglalatú és oszlopokkal. Jelül, hogy mennyire becsüli és mily hálás Mattoni ehhez a forráshoz, mely neki százezreket hoz — ingyen.

Van itt vagy 15 esinos nyaraló, köztök valóságos kastély a Mattonié.

Hanem itt a főszólyt nem a vendégekre és a fürdőre fektetik, ámbár rendkívül kellemes lehet ott nyaralni, hanem a vízüzletre.

Ezt a kezelést is végig néztem az üvegmossástól kezdve a ládákba csomagolásig. A kezelés mondhatom, hogy mintaszerű, csak a töltéshez fér némi szó. Az üvegeket nagy medenczékben 24 óráig langyos vízben áztatják, onnan kerülnek a mosó asztalokra, a hol nagy nyomás alatt álló vízsúgárral, tisztított fővénnyel mossák ki, végre kiöblítik. Innen kerülnek a töltőbe. Ez egy kicsit primitív. T. i. a forrás vize egy csövön folyik egy mélyebb helyiségbe (így volt ez előtt Borszéken is), ott ül 4 férfi, kettő tölt két csappon és kettő dugaszol. Szóval a töltés legegyszerűbb módja és sehogysem tudom elképzelni magannak, hogy hogy lehet két embernek 2 csurgatón egy év alatt 14 millió palaczk vizet csurgatni, mikor Borszék 4 csurgatón csak a felét lenne képes végezni. Itt hát valami kis „*Schwindli*“-nek kell lenni.

Vendéglője csak egy van, de az nagy és jó; teljesen kielégíti azt az 5—600 vendéget, a mi itt évenként megfordul.

Mint jellemzőt felemlítem, hogy itt helyben a vendéglőben sem adnak ingyen vizet, hanem palaczkjáért 5 krt kérnek.

Ha ezt Borszék is utánozná, ahol nyáron elfogy átlag 5000 L. víz, ez behozna naponként 250 frtot. No de aztán vagy Borszék futna meg a vendégektől, vagy ezek tőle. Nálunk ilyesmi senkinek eszébe sem juthat.

Ezzel aztán én is befejeztem ez idénre czélba

vett útamat és az öreg Prágába — hol egykor húzamosabb időt töltöttem — bepillantva, haza felé siettem. A vasút zakatolása közben pedig arról gondolkoztam, hogy talán egy század múlva a mi fürdőnk is lesz olyan, azaz dehogy olyan, — szebb, mint Karlsbad.

Természetes és mesterséges ásványvizek, különös tekintettel az ásványvíz-üzletre.

Irta: Oelhofer H. Gy.

Itt, a hol a föld hozadéka és a mezőgazdasági termékek, valamint a természeti adományok a lakosság szükségleteinek fedezésére többé nem elégségesek, — hála a technika és a tudományok, jelesen a chemia előrehaladásának — ma már sok esetben lehetővé vált, hogy a föld hozadékát fokozzuk, vagy hogy a mezőgazdasági termékeket és a természeti adományokat surrogatumok, esetleg mesterséges produktumok által helyettesítsük.

Az a jótétemény, a mely az ilyenmő pótló cikkek előállításának lehetőségéből az emberiségre háruul, nyilvánvaló, és éppen e miatt a közérdek szempontjából törekednünk is kell, hogy ebben az irányban az előrehaladást mindenképpen előmozdítsuk.

A földművelés és a mezőgazdaság, valamint általában a természeti adományok nemcsak közvetlenül szolgálnak az emberi szükségletek fedezésére, hanem kizárólag ők szolgáltatják a szükséges nyersanyagokat a surrogatumok és a mesterséges produktumok előállításához is. Végeredményben tehát ismét csak az anyatermeszetre vagyunk utalva.

Ebből egyrészt az okszerű földművelés és mezőgazdaság szükségessége, valamint a természeti adományok észszerű kizsákmányolása és értékesítése következik; másrészt következik az, hogy ama czélt, a melyet a surrogatumok és a mesterséges produktumok szolgálni hivatottak, nem szabad félreismernünk és semmiesetre sem szabad valamely mesterséges produktum létrehozását indokoltnak és jogosultnak elfogadnunk akkor, a midőn azt — az előállító nyereszke dési vágyán kívül — semminő más érdek nem javalja, mivel ez úgy nemzetgazdasági, mint egészségügyi téren számos visszaélés veszélyét rej-

tené magában, és a tisztességtelen versenyt növelné nagyra.

Ezekből kifolyólag minden mesterséges produktummal szemben, a melynek valamely természeti terméket kell helyettesítenie, első sorban azt a követelményt kell felállítanunk, hogy az ez utóbbival minden tekintetben azonos, tehát egyenlő értékű legyen.

Az előrebocsátottakból aztán az alábbi kérdések merülnek fel:

1. Minő irányelvek kell hogy vezessenek bennünket, a mikor arról van szó, hogy meghatározzuk, vajjon valamely mesterségesen előállított cikk azonos, tehát egyenlő értékű-e az őstermékkel, és hogy vajjon a tudományos kutató eszközök és módszerek annyira tökéletesek-e, hogy azok segítségével minden esetben megtudjuk-e állapítani az azonosságot, tehát egyenlő értékűséget, avagy az egyenlő érték hiányát?

2. Vajjon ebből kifolyólag lehetséges-e egyáltalán valamely őstermék a tudomány-nyújtotta ismeretek és tapasztalatok segítségével mesterséges úton természetűen előállítani?

3. Hol és minő esetekben forog fenn valódi szükséglet, és a mi ezzel azonos: a jogosultsága annak, hogy valamely természeti termék mesterséges úton állíttassék elő, avagy surrogatumok által pótol-tassék?

4. Mikor tekinthető helyénvalónak, hogy valamely természeti termék mesterséges úton javíttassék vagy átalakíttassék?

Mindezek igen fontos és nehéz közgazdasági és hygieniai kérdéseknek, a melyeknek beható megvitatása korántsem szorítható egy előadás keretébe; mindamellert úgy vélekedem, hogy nem czéltalan, ha ezt az eszmét ily alakban is fölvetem és kísérletet kockáztatok arra nézve, hogy egy parányi részecskével hozzájáruljak ennek a kérdésnek a tisztázásához, és hogy az érdekelt és hivatott körök figyelmét bizonyos körülményekre irányítsam.

A két első kérdést illetőleg tudjuk, hogy a természetvizsgálónak, főleg a chemikusnak és a pysikusnak főtörekvése oda irányul, hogy a természeti erőket kikutassa és az őstermékek alkotórészeit, valamint keletkezésük módját felderítse.

Bármily számos és fényes eredmény mutatható is fel azonban ezen a téren, a legkiválóbb kutató is kénytelen arra a meggyőződésre jutni, hogy még mindig mérhetlen sok körülmény vár felderítésre, és hogy még igen sok esetben nagyon is elégtelenek a rendelkezésre álló eszközök és módszerek; és bárha nagy-szerűek is a chemiának a synthesis alapján elért ered-

ményei, az ez úton létrehozott termékek száma aránylag mégis igen csekély, és ezek leginkább a szerves chemiának a sikerei.

Jóllehet az a látóhatár, a mely — az ez irányban eddig elért sikereket, valamint a physikai chemia legújabb időbeli bámulatos nyilvánulásait véve figyelembe — lelki szemeink előtt megnyílik, végtelen sokat ígérő, sőt beláthatatlan, mégis el kell ismernünk, hogy még szerfölött sok körülmény vár felkutatásra és felderítésre.

Ez az eszmemenet és ezek a szempontok tehát azok, a melyek alapján a mesterségesen előállított czikkeknak a természeti produktumokkal való azonosságát és egyenlő értékű voltát, hogy úgy mondjam, amazoknak létjogosultságát egyrészt és annak lehetőségét másrészt megítélnünk kell, hogy valjon előállítható-e egyáltalán mesterséges úton az a cikk, a mely valamely természeti produktum pótlására volna hivatva?

Mindkét utóbbi kérdés inkább közgazdasági és kereskedelmi, valamint egészségügyi természetű, a melyekre csakis esetről-esetre, és mindig csak a konkrét viszonyok mérlegelése mellett lehet a helyes feleletet megadnunk.

Általában véve czélszerűnek látszanék, hogy ha elvül állíthatnánk fel az, hogy a természeti produktumoknak mesterséges úton való létrehozása, avagy surrogatumoknak az előállítása csak akkor tekinthető indokoltnak és megengedhetőnek, ha emezeknek a pótolni szándékolt természeti produktummal való azonossága, tehát egyenértékű volta előzetesen megállapított, de még ez esetben is csak akkor — és különösen ezt nem szabad sohasem szem elől tévesztenünk — ha a rendelkezésre álló természetes produktumok és az őstermékek nem elégségesek arra, hogy a szükségletet fedezzék, avagy ha azok a népesség számára bármily okból vagy egyáltalán nem, vagy csak elviselhetetlen költség árán volnának hozzáférhetőkké tehetőek.

Valamely őstermék mesterséges úton való javítása vagy átalakítása pedig csak akkor lesz megengedhető, ha ez közegészségi okokból, avagy magasabb jövedelmezőség szempontjából mutatkozik ajánlatosnak; javítás vagy átalakítás alatt azonban sohasem szabad olyan változtatást érteni, a mely az őstermék jellegzetességét (karakterét), tehát egyediségét érinti, mert ez esetben már nem javított vagy átalakított, hanem csak mesterségesen előállított czikkről lehetne szó.

Ha most ily alapon vonunk párhuzamot a természetes és a mesterséges ásványvizek között, akkor a következő eredményekre jutunk:

A hydrogen és oxygen összetétele útján előállított absolut tiszta víz chemiai értelemben a legideálisabb létrehozása egy ősterméknek, jelesül a meteor-víznek, a mely a földfelületet borító víznek a párlata.

A meteor-víz azonban épúgy, mint a destillált víz, élvezhetetlen és az egészségre ártalmas. És csak miután az a légkörből a föld színére, illetve a föld mélyébe, és a föld mélyén keresztül ismét a felszínre

kerül, és ez alatt a hosszú útja alatt ásványos alkotórészeket és gázokat, úgymint szénsavat, oxygent stb. vett föl magába, csak akkor osztályozzuk a felfakadó vizeket — éppen a mineralizálódás mérve és módja, vagyis a fölvevő alkotórészek és az elnyelt gázok mennyisége és a telítés módja alapján — használati, ivó- és ásványvizekre.

Hogy bármely ősterméket mesterséges úton előállíthassuk, e végből első sorban az absolut helyes és pontos ismeretével kell birnunk az illető őstermék chemiai összetételének és physikai tulajdonságainak.

Ez a destillált, vegyileg absolut tiszta vízre nézve — a mai föltevésék szerint — áll is; de egészen ellenkező eset forog fenn a forrásokra nézve általában, és az ásványos forrásokra különösen.

A természetes ásványvizek, jelesül azok, a melyek jelentékenyebb mélységből jutnak felszínre, eredete helyének geológiai alkatáról legtöbb esetben csak tökéletlen, vagy csak föltevésékre alapított ismereteink vannak, már csak amiatt is, mivel azt az utat, a melyet a meteor-vizek a különböző rétegeken át megtesznek, csak nehezen, vagy egyáltalán nem tudjuk meghatározni.

Nem tudjuk továbbá teljes biztonsággal, hogy az ásványos alkotórészek bomlása és feloldása, valamint ezen oldatoknak gázokkal való impregnálása minő hőmérsékleti és nyomási, avagy más fontos physikai behatás, pl. a villamosság és delezesség befolyása következtében ment végbe. Más szavakkal: még nagyon kevésbé ismerjük a föld méhe laboratóriumának berendezéseit, eszközeit és munkálkodásának módját.

De még a teljesen kész ásványvízként felbugyogó források valódi chemiai constitúciója tekintetében sem szolgáltatja nekünk a chemiai analysis a kellő tájékoztatást, a midőn azok vegyi összetételét csak sőkben fejezi ki, a mely mód többé-kevésbé mindig önkényes.

Ez kétséget kizáró módon kiviláglík dr. Than Károly egyetemi tanár úrnak az 1891. évi balneológiai kongresszuson az ásványvizek összehasonlításáról tartott kiváló előadásából.

Than bebizonyítja, hogy a mai tudományos felfogás szerint az ásványvizek szabatos összehasonlításánál és azok vegyi összetételének meghatározásánál egyedül az alkotó-elemek aequivalens-százalékainak viszonylagos számértékei, valamint azok a számok szolgálhatnak támasztó pontokul, a melyek az egy kilogramm vízben foglalt ionokat grammokban fejezik ki. hogy továbbá a tudomány mai állása szerint el kell fogadnunk azt, hogy az ásványvizekben előforduló sők legnagyobb része a fém-ionra és a sav-maradékból álló ionra van disszociálva.

Az előrebozsátott fejtegetésekből tehát el kell ismernünk azt, hogy valamely természetes ásványvíznek mesterséges úton való teljesen pontos reprodukálása ma még a lehetetlenségek közé tartozik.

Az úgynevezett mesterséges ásványvizek tehát csupán többé-kevésbé önkényes összetételű sóoldatoknak, avagy gázokkal mesterséges úton telített vizeknek tekintendők.

Az ilyen vizeket alig lehetséges a természetes ásványvizekhez hasonlónak, annál kevésbé azokkal azonosoknak állítani és megjelölni.

Az éppen semmit sem változtat a dolgon, hogy ha az ily mesterséges termék előállításához lepárolt, vagy bármily más víz, még ha ez mindjárt ásványvíz volna is, használtatott fel.

A mai tudományos felfogás szerint és az előadottakból kifolyólag ugyanis minden egyes természetes ásványvíz saját egyedi jellegzetességgel bír. Ha már most egyik természetes ásványvíz sem lehet szigorúan véve teljesen azonos egy másik természetes ásványvízzel, úgy a mesterséges ásványvizeknek a természetes ásványvizekkel való azonossága, tehát egyenlő értékű volta logikailag úgyszólván ki van zárva.

Az ily mesterséges sóoldatoknak, avagy gázokkal mesterséges úton telített vizeknek kétségkívül vannak bizonyos therapeutikus tulajdonságai, és bizonyos körülmények között elvitázhatlan azok gyógyító és egészségügyi értéke, azonban az igazság ellen követnének el erőszakot, ha azokat a természetes ásványvizekkel azonosoknak, avagy csak egyenlő értékűeknek is állítanók.

E kérdésben az országos közegészségügyi tanács — egy konkrét eset alkalmából — ekkép nyilatkozott: „A szénsavval impregnált ásványvizek nem tekinthetők ugyan természetes savanyúvizeknek, de hygienikus szempontból egyáltalában nem szabad azokat sem mesterséges ásványvizeknek, és még kevésbé közönséges szódavíznek kvalifikálni.“

Készséggel concedálok, hogy hygienikus szempontból, tehát belső érték tekintetében van különbség ama produktum közt, a mely természetes ásványvízből szénsavval telítés útján jó létre, és a közt, amely közönséges vízből, akár szénsavval telítés akár ásványos sók feloldása útján keletkezik, — de lényegre nézve, ha a szénsavval telítés az ásványvíz karakterét változtatta meg, mind a kettő mesterséges produktum, a mint ezt a fentidézett véleményben is ki van fejtve; mert ha az ily manipuláció útján létrehozott savanyúvíz nem tekinthető természetes savanyúvíznek, akkor az csakis mesterséges savanyúvíz lehet, vagyis a felhasznált ásványvíz természetes ugyan, de nem természetes többé — tehát szükségképen mesterséges — az ásványvizek egyik alfajaként abból előállított savanyúvíz. És minthogy a felhasznált természetes ásványvíz a maga érintetlen természetességében megszűnt létezni akkor, a mikor ahhoz — az addigi földes hévízhez — karakterét megváltoztató szénsav kevertetett, épp oly kevésbé lehet állítani azt, hogy e keverék még mindig természetes ásványvíz, mint a hogy nem lehetne természetes ásványvíznek kvalifikálni azt az ásványvizet, a melyhez pl. keserűs-óldat vegyítettett.

A természetes ásványvizek emez utánzatainak létjogosultságát különben is tagadnunk kell ott, a hol, mint nálunk Magyarországon, lépten-nyomon a legbecsebb természetes ásványvíz-forrásoknak megszámlálhatlan mennyisége kínálkozik, a melyeknek kiváló

vizei mindenki részére könnyen hozzáférhetőek és nem is drágábbak, mint a mesterséges termékek.

Nálunk Magyarországon az úgynevezett mesterséges ásványvizeknek a támogatása már csak nemzetgazdasági okokból sincs helyén, miután a természetes ásványvizekkel való kereskedés egész vidékeknek képezi a bevételi forrását és létfeltételét.

Egészségügyi szempontból tekintve a kérdést, a mesterséges ásványvizeknek avagy diätetikus italoknak természetes ásványvizek helyett való használása csakis abban az esetben tekinthető indokoltnak, hogy ha természetes ásványvizek egyáltalán nem állanak rendelkezésre, vagy ezek meg vannak fertőzve, vagy végre ha nem a tudomány követelményeinek megfelelő módon kezeltetnék és ellenőriztetnék.

Mindezekre a körülményekre csakis az orvos és a szakember, valamint a hatóságok ügyelhetnek; a fogyasztó közönséggel szemben azonban a törvényhozásnak áll a kötelességében, hogy oly rendszabályokat állítson fel, a melyek kötelezővé teszik, hogy a ki mesterségesen előállított, vagy jellegzetességében (karakterében) megváltoztatott terméket hoz forgalomba, azt oly határozott és félreérthetetlen módon jelölje meg mesterséges termékként, hogy e tekintetben a tévedés teljesen ki legyen zárva. Ha ez nem így történik, akkor a hamisításnak és a tisztességtelen versenynek kapút nyitunk és az egészségügyi hátrányokat magunk idézzük fel.

Ezt az álláspontot foglalja el az orsz. közegészségügyi tanács is a fentebb már idézett szakvéleményében, a midőn a szénsavval impregnált ásványvizekre nézve általában kimondja, hogy azok címében és hirdetéseiben oly megjelölések használandók, a melyek a valódi tényállást kifejezik. „Ez pedig abból áll, hogy a címben meg legyen mondva, miféle ásványforrásból való a víz, és hogy szénsavval és mennyivel van telítve.“

Ez a szabály világos és határozott; nem állítható azonban ugyanez a szabály illusztrálásául felhozott példáról, a melyek (a budapesti hévízekből előállított termékekre vonatkoztatva) így szólnak: „Szénsavval telített X. ásvány-forrásvíz“.

Ez a megjelölés nem szabatos és nem is felel meg a fentebbi szabálynak. mert:

1. nincs benne megjelölve, hogy az ásványvíz miféle? Ez alatt ugyanis lehetetlen a forrás pusztánévét érteni, hanem az csakis a forrás vegyi karakterére vonatkozhatik, a mi pedig a felhozott példában földes hévíz;

2. a „telített“ kifejezés nem zár ki minden kétséget arra nézve, hogy e telítés természetes avagy mesterséges úton történt-e, tehát éppen a tekintetben okozhat tévedést, amire nézve felvilágosítani volna hivatott; ennél fogva múlhatatlanul szükséges, hogy a „mesterségesen“ jelző alkalmaztassék.

Ha tehát az orsz. közegészségügyi tanács szabályát a felhozott példákra alkalmazni kívánjuk, úgy a helyes megjelölés csakis a következő lehet:

„Szénsavval mesterségesen telített X. földes hévíz-forrás.“

Analógia szempontjából érdekesnek tartom e helyütt idézni az 1895: XLVI. t.-cz. 2. §-át is, a mely a mezőgazdasági termények, termékek és czikkek tekintetében hamisításnak minősíti azok *minden utánzását vagy olynemű megváltoztatását*, a mely a fogyasztó közönséget vagy a vevőt az árú *eredete, összetétele* vagy *minősége* tekintetében tévedésbe ejteni alkalmas.

Ily törvényes védelemben, fájdalom, nem részesülnek ma még a természetes ásványvizek, reméljük azonban, hogy a magas kormány, a mely máris igen sokat tett eme viszonyoknak és ennek a fontos kérdésnek a szabályozása érdekében, rövid időn meg fogja tenni mindazt, ami e téren a jogos igények kielégítésére alkalmas és szükséges is.

A balneologiai egyesület pedig, a mely épügy, miként a magyar orvosi kar, eddig is kiváló és önzetlen munkásságot fejtett ki a hazai gyógyforrások felvirágoztatása érdekében, bizonyára ezután is meg fogja védeni tudni és akarni a természetes ásványvizeknek közszerkezési jelentőséggel bíró érdekeit.

A sztojikai gyógyító-forrás vizének chemiai összetétele.

Irta: **Hankó Vilmos.**

A sztojikai vizet az utolsó tíz év folyamán most már harmadízben vizsgáltam. Mind a háromszor a legnagyobb gonddal jártam el, a chemiai elemzésnek a legszigorúbb módszereit alkalmaztam.

Első- és másodikban nyári-, illetőleg őszi töltest használtam a vizsgálatra. A második elemzés eredménye az első eredményével összevetve, csak lényegtelen változást mutatott az összetételben; az alkotórészek arányában sem történt semmi változás.

Az évszakoknak a víz összetételére való hatása iránt teljes tájékozottságot szerzendő, a folyó esztendőben olyan vizet használtam az elemzésre, mely márczius hó folyamán, esős időben akkor merítettett, mi-

dőn a talajvizek lehető magasan jártak. Nincs az az ásványvíz, a melyet teljesen kilehetett volna vonni az időjárás, a talajvizek s a levegőnyomás hatása alól. Akármilyen jól legyen az ásványvízforrás foglalva, a tavaszi esős időszakban merített vize a rendesnél hígítottabb, gáztartalomban pedig jóval szegényebb.

A sztojikai víz chemiai összetétele.

(1900, márcziusi töltés.)

Egy liter vízben van:

Natrium bicarbonat	2·5429 gr.
Konyhasó	2·4759 „
Calcium bicarbonat	1·2425 „
Magnesium bicarbonat	0·3650 „
Magnesium chlorid	0·2557 „
Kalium chlorid	0·1709 „
Vasbicarbonat	0·0378 „
Natrium sulfat	0·0159 „
Mangan bicarbonat	0·0032 „
Lithium bicarbonat	0·0029 „
Jodnatrium	0·0002 „
Kovasav	0·0231 „
Összesen ..	7·1359 gr.
Szabad szénsav	2·7001 gr.
„ „ térfogata	1415·5 köbczent.

A folyó évben végzett elemzési munkálatok eredménye során konstatálhattam, hogy a sztojikai víz összetétele olyan szűk határok között ingadozik, hogy az állandónak tekinthető. — Még a legkellemetlenebb évszaki viszonyok, még a légköri csapadékok, az emelkedő talajvíz sem módosítják számottevően a víz összetételét.

A márcziusi zuhogó záporban merített víz összetétele alig mutatott valami eltérést attól a víztől, a mely 1885 száraz nyári időszakában merítettett. A szilárd alkotórészeknek, a szabad széndioxidnak csökkenését elenyésző csekélynek találtam.

A háromszori vizsgálat rendén most már teljesen tisztában vagyok a sztojikai víznek — ennek az élvezeti víznek és kitűnő gyógyító víznek — nemcsak chemiai alkotása, de értéke felől is. A sztojikai víz a legértékesebb lugos, sós savanyúvizünk, a melynek összetételét, csodás gyógyítóhatását, orvosi értékét nem befolyásolja sem az idő, sem az időjárás, legfőleg csak a kezelés.

KÜLÖNFÉLÉK.

Fürdőkiállítás M.-Vásárhelyt.

A m.-vásárhelyi iparmúzeumban székely-kiállítást rendezett a székely kereskedelmi és iparkamara. A kiállítást június 30-án nyitották meg *Hegedüs* Sándor kereskedelmi miniszter jelenlétében és jul. végén zárták be. E kiállítás keretében igen

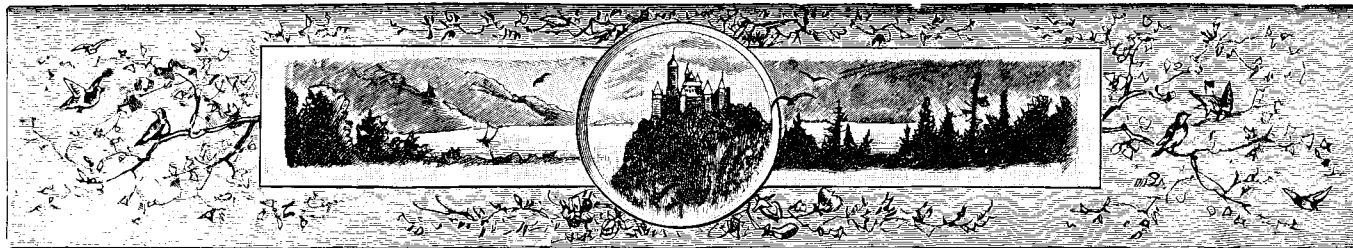
érdekes balneologiai kiállítás is volt, melyről a kiadott ismertetés a következőleg nyilatkozik:

Egész fülkét tölt be az ásványvizek kiállítása. Szépen dekorált szekrényekben a különböző nagyságú már forgalomban levő üvegek vignettái szintúgy lekiabálnak a polczokon szép sorrendben elhelyezett üvegekről hirdetőn, hogy tartalmuk mi mindenre volna jó, ha a nagyközönség immár megértene a kor intő szavát, ha világforgalomra teremtett gyógy- és üdítő

erejét csak valamenynyire is ismerné.

A székelyföldi ásványvizek hazarészünk egyik legnagyobb s talán kiaknázhatlan bőségű kincse, mely a szükséges tőke hiányában és elháríthatlan forgalmi akadályok miatt kiszámíthatlan mennyiségben foly el bőséges forrásainkból szontalanul.

Hiában fakadnak csodás szépségű völgyekben; sziklás bérczek, erdők, történelmi nevezetességek aljában; kiránduló helyek által hiában környékezők fürdőink, mert

a miért máshol milliókat adnának, nálunk alig veszik számba, megközelítése előtt az akadályokat sem háritják el . . .

Kilencz fürdő és ásványviz tulajdonos jött el a kiállításra ásványvizekkel, látképekkel, a vegyelemzés adataival, hogy *Hegedüs* Sándor kereskedelmi miniszternek bemutassa kincsét, felajánlja azt a szenvedő üdülést kereső emberiségnek, kérvén, hogy mennyire módjában van nyújtson segítséget a székelyföldi ásványvizeknek és fürdőknek.

1. *Korond* égvényes savanyú vizét, a magyar gleichenberginek nevezett gyógyvizet, a fürdő látképét és leírásait elhozta *Gáspár* Gyula tulajdonos.

2. *Kovácszna* gyógyvizeit, a híres „Pokolsár“ ismertetését *Becsek* Imre.

3. *Bibarcfalva* rövid időn nagy hírnevet szerzett „Baross forrás“-át *Szilágyi* Endre.

4. *Kászon és Sepsibodok* „Répáti“ és „Matild forrás“-át, melyek vidékünkön is nagy fogyasztásnak örvendenek (utóbbi igazi magyar Szeltersz) *György* József.

5. *Kézdivásárhely* „Fehérkői“-nek nevezett előnyös összetételű forrását *Dávid* Antal.

6. *Borszék* világhírű vizeit, tájképeit és üvegyári adatait, mert Borszék üvegszükségletét házilag készíti — a fürdőigazgatóság.

7. *Homoród* fürdő vizét *Koncz* Ármin.

8. *Előpatak* kitűnő gyógyvizét, a gyomorhajosok kedvencét, leírásokkal, képekkel együtt, a fürdőigazgatóság.

9. Végül a *székelyföldi* gyógyvizek jóságának vegyileg kimutatott legnagyobb bizonyítékát, a vegyelemzés adatait, fali képeket, könyveket, fürdőink és gyógyvizeink magassági kimutatását, azoknak grafikus térképét és egy forgatható stereoskopot 52 színezett képpel Borszék fürdőről és Erdély egyéb helyeiről — a fürdők legnagyobb pártfogója : a *Kárpát-Egyesület*.

A székelyföldi fürdők nincsenek itt mind képviselve, számos jól ismert vizet nem küldtek be tulajdonosai, híres sófürdőink is hiányznak a kiállításról.

Képekben bemutatta fürdőjét *Csik-Tusnád*. A modern fürdő látképe mintha csalogatná a nézőt : Jer, jer ide, csodáld a természet báját, szívd

a balzsamos levegőt fenyőkoszorúta völgyemben . . .

Görgény-Sóakna (Zsabonicza) hatékony sóstürdő képeit *Grün* Izsák állította ki.

Ott látjuk *Korond*, *Borszék*, *Szováta* szép képeit is.

Ha több nem volna, ennyi is nagyobb figyelmet és támogatást érdemelne. De van jóval több fürdőnk és ásványvizünk. Hát a mit csak a közvetlen érdekeltség ismer? A ki járt a Székelyföldön, sűrűn találkozhatott egy-egy falu határában két-három forrással; sokhelyt az erdők közt is. Mindez különben csak annyiban tartozik ide, hogy az elhagyatott bérczes haza ilyenmü kincse csak akkor kerülne felszínre minden vonalon, ha már az olyan, a milyen hírnévre szert tett fürdők és vizek legnagyobb kedvezménye a könnyű és gyors közlekedés megadatnék, s vasutak szelnék át völgyeinket és vizeink forgalmát elősegítenék.

Hankó Vilmos dr. kimutatta, hogy a Székelyföldön minden híres külföldi víznek van hasonló, vagy jobb összetételű versenytársa.

Mégis megtörténik, hogy onnan mesterséges vizet jóval többet hozhatnak forgalomba, mint a mi ezer bajjal küzködő, de dicséretükre legyen mondva — kitaró fürdő- és ásványviz-tulajdonosaink, az övékből. A beküldött vizeket a kiállítás rendező bizottsága meg is izlettette a nagy közönséggel s ezúton is terjesztette azok hírét. *Mulasztást kövöveink el, ha a székelyföldi fürdők és ásványvizek minden alkalmat megragadó egyik legnagyobb barátját az E. K. E.-t különösen is ki ne emeljük gyönyörű kiállításáért, melyet nagy költséggel és fáradsággal összehozott a székely iparmuzeumba.*

Fürdő tulajdonosainkat pedig biztatjuk: csak előre kitarással. El kell jönnie az elismerésnek, a támogatásnak, még pedig minél hamarább.

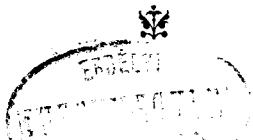
*

Az E. K. E.-t a rendezőség a szép kiállításáért *éremmel* tüntette ki. Az elért jelentős siker megelégedéssel töltheti el az E. K. E. vezetőségét.

ÁSVÁNYVIZÜGY.

Ásványvizek adója. Annak a felterjesztésnek, melyet az E. K. E. az ásványvizek fogyasztási adója tárgyában a kormányhoz intézett, úgy látszik, meg lesz a foganatja. — A kereskedelemügyi miniszter ugyanis az ásványvizekre vetett fogyasztási adók megbirálása tárgyában a kereskedelmi és iparkamarákhoz az alábbi rendeletet intézte : „Tapasztaltam, hogy ásványviz iparunk, illetve kereskedelmünk, melynek nemcsak közgazdasági, hanem közegészségügyi jelentősége is szembeötlő, utóbbi időben mind sűrűbben vétetik egyes városokban *fogyasztási adó* alapjául, mely körülmény ezen iparág *kívánatos fejlődését természetesen igen hátrányos módon befolyásolja.* Nem hagyom figyelmen kívül, hogy az ásványvizeket terhelő fogyasztási adót legtöbb esetben azon súlyos terhek indokolják, melyeket egyes városainkra széleskörű közigazgatási, nevezetesen egészségügyi teendők is háritanak, melyek fedezése céljából ezen látszólag csupán a jobb módú osztályt sújtó adó igen előnyösnek látszik, mindazonáltal tekintettel közgazdaságunk és közegészségügyünk említett szempontjaira, indokoltnak látom ezen kérdés *közelebbi megvizsgálását.*”

Nagybritánia ásványviz-fogyasztása. Londoni főkonzulátusunk írja : A külföldi ásványvizek Nagybritanniában jelentékeny fogyasztásra talál. A legismertebbek : Hunyadi János, Ferencz-József keserű forrás, Apenta, Gerolstein, Apolinaris, Johannis, Salutaris és Vichy. Ha az elárúsítás jó kezekbe kerül, akkor minden jó ásványvíz kellő elhelyezésre talál, azonban a forrás tulajdonosának viselnie kell a reklám-költségeinket, (eleinte 10.000, később 5000 font sterling évenként), mert különben egyetlen valamire való cég sem vállalkozik a bizományra. Az ásványvizek bevitele után Nagybritanniában vám nem fizetendő.

Pessgöbor és ásványvíz. Sanghahi főkonzulátusunk jelentése szerint f. évi június hóban a monarchiából kisebb pessgöbor-küldemény érkezett, mely azonban a kínai nagyfogyasztás számára kelleténél jobbnak és nagyon drágának találtatott. A monarchiából ásványvíz bevitelével tett kísérlet elég kedvező eredményre vezetett. Sajnos azonban, hogy a monarchiából bevitt néhány nagyon ismert ásványvíz kb. 25 százalékkal drágább, mint a Sanghaiban legjobban bevezetett egyéb európai ásványvizek.

A világ legnagyobb fürdője. A napokban nyitották meg San-Franciscóban a világ legnagyobb fürdőjét. A hatalmas fürdőt Sutro nevű kaliforniai milliárdos — mert milliomos névvel sértés nélkül nem lehetne illetni — 800.000 dollár költséggel építtette és ezután odaajándékozta a nagy nyilvánosságnak. Tulajdonképpen természetes fürdő. San-Francisco körül sok csatorna van, a melyek a Csendes Óceán sós vizét egy nagy földalatti víztartóba vezetik és ezt az óriási víztartót alakították át elmés módon és sok költséggel egy nagystíliú fürdővé. Huszazegymber fürdőzhetik egyszerre ebben az óriási fürdőben, a melynek külön férfi, női és gyermekosztályai vannak.

A sztojkai víz hirdetése. Arra, hogy valamely ásványvíz kelendő legyen, elengedhetetlen az okos és becsületes reklám. Az erdélyi ásványvizek között egyetlen egy sincs, a melynek hirdetésével gyakrabban találkozunk apjaink hirdetési rovatában, mint a sztojkai vízzel. Ha a hirdetés okos volna, jól eső érzéssel vennék róla tudomást. A víz tulajdonosa végre olyan bérlőre talált, a ki nagy áldozatokat hoz, hogy az igazán kitünő vizet minél szélesebb körben megismertesse.

A hirdetés azonban minden egyének inkább mondható, mint okosnak. A hozzáértő ember nem is olvashatja bosszuság nélkül azt. A seltersi típusznak országunkban legelőkelőbb képviselője úgy van abban feltüntetve, mint az egészen más karakterű karlsbadinak hasonló mása. A hirdetésnek a sztojkai vízre vonatkozó részét ezért nem is veszi senki komolyan!

Mi a hirdetés sorai közül, nem akarunk mást kiolvasni, mint tájékoztatatlanságot. Figyelmeztetjük a bérlőt — ki egyúttal a bikszádi-forrásnak is bérlője — hogy hirdetése nem felel meg a valóságnak. Egészen jól megfér egy gyékényen két olyan jó portéka, mint a sztojkai és bikszádi víz. A hirdetés szövegezésén feltétlenül változtatni kell. Hirdesse bérlő a seltersi vizet pótló

azzal egyenlő értékű víznek mind a kettőt. Bár nem egészen hasonló összetételűek. Igazat fog mondani. Okos orvos az elemzés adataiból úgyis megtudja itélni, hogy előforduló esetekben melyiknek adja az elsőséget, a sztojkainak, vagy a bikszádinak.

FÜRDŐIRODALOM.

Magyar fürdők dolga. A Drezdából és Bécsből járó *Illustrirte Reise und Badezeitung* legújabb számában *M. Berg v. Munterbach* tollából czikk jelent meg e czímen *Magyarország gyógyítóforrásai és fürdőhelyei.* A czikk forrásaink és fürdőink nagy részét főlemlegeti nevezetes, ajánló tulajdonságaikkal együtt. A szerző, a ki német újságíró s Magyarországról ír külföldi lapokba, ezt mondja bevezetésében: „Kétségtelen, ha egyes magyarországi gyógyító erejű források értékét és jelentőségét egész terjedelmében megismernék, mindjárt számos közönségvonzó pontja támadna az országnak s gyümölcsöző módon méltányolnák és hasznosítanák ama kincseket, a melyek jelenleg sokfelé fölszedetlen vagy csak hiányosan kiaknázva a föld méhében pihennek.“ Nem lehetetlen, hogy hasonló szimpátikus figyelmeztetések visszhangra találjanak a német nyári útasok sokaságában, ha olyan elterjedt szaklapban látnak napvilágot, mint a föntnevezett ujság.

A magyar szent korona országai Balneológiai Egyesületének 1900-iki Évkönyve Összeállította dr. Löw Sámuel egyesületi főtitkár. Budapest, Hornyánszky Viktor cs. és k. udv. könyvnyomdája, 1900.

Közelebről hagyta el a sajtót a Balneológiai-Egyesület 1900-iki Évkönyve, Löw Sámuel dr. főtitkárnak megszokott, körültekintő, gondos szerkesztésében. Hogy az Évkönyv gazdag tartalmáról tájékozást nyújtunk, közöljük itten a tartalomjegyzéket.

Egyesületi közlemények.

1. A balneológiai egyesület alapszabályai.
2. A balneológiai egyesület ügyrendje.
3. A balneológiai egyesület tagjainak névsora.
4. Az 1900-ik évi április hó 29-én tartott közgyűlés jegyzőkönyve.
5. Mellékletek az 1900-ik évi közgyűlés jegyzőkönyvéhez:
 - a) Elnöki megnyitó-beszéd.
 - b) A főtitkár jelentése az egyesület 1900-ik évi működéséről.
 - c) 1899-ik évi pénztárkezelési kimutatás; a számvizsgálók jelentése.
 - d) 1900-iki költségvetés-előirányzat.
 - e) Jelentés a fürdőtörvényjavaslatról.
 - f) Jelentés Glós Arthur csízi fürdőigaz-

gató indítványáról a hitelszövetkezetek megalkotását illetőleg.

g) Jelentés Száva Gerő előpataki fürdőigazgató indítványairól a fürdők érdekében kifejtendő propagandát illetőleg.

6. Fürdőtörvényjavaslat:

a) Az igazgató-tanács átirata a belügyminiszterhez.

b) A belügyminiszter leírata a balneológiai egyesület elnökéhez.

c) Az igazgató-tanács körlevele a forrás- és fürdőtulajdonosokhoz.

d) Törvényjavaslat-tervezet.

e) igazgató-tanács átirata a belügyminiszterhez.

f) Az érdekeltek észrevételei:

α) Lingl Valerián, balatonfüredi fürdőigazgatótól.

β) A siófoki fürdőigazgatóságtól.

γ) Oelhofer H. Gy. indítványa.

g) Az igazgató-tanács felterjesztése a belügyminiszterhez.

h) A balneológiai egyesület megjegyzései és módosításai a fürdőtörvényjavaslat tárgyában.

7. A szénsavval telített vizek elnevezése.

a) A forrástulajdonosok átirata a balneológiai egyesület elnökéhez.

b) A forrástulajdonosok felterjesztése a belügyminiszterhez.

c) A balneológiai egyesület felterjesztése a belügyminiszterhez.

8. Az ásványvizek védjegy-köteleztetése:

a) A belügyminiszter leírata a balneológiai egyesület elnökéhez.

b) A budapesti kereskedelmi és iparkamara felterjesztése a kereskedelemügyi miniszterhez.

c) Az igazgató tanács körlevelc a keserűvíz-termelőkhöz.

d) Az igazgató-tanács felterjesztése a belügyminiszterhez.

9. A fürdők látogatottságának statisztikai kimutatása:

a) Az igazgató-tanács felterjesztése a m. kir. központi statisztikai hivatal igazgatójához.

b) A központi statisztikai hivatal igazgatójának leírata.

c) Az igazgató-tanács újabb felterjesztése.

10. A balneológiai egyesület gyűjteményes kiállítása a párisi kiállításon. Dr. Hankó Vilmostól.

A X. magyar balneológiai kongresszus.

1. A kongresszus programja.

2. Dr. Kuthy Dezső. A vízkezelés értéke a tudóvész gyógyításánál.

Eszmeccsere.

3. Dr. Fáy Mátvás Miklós. A bőrlégsz javításának fontossága a tudóvész gyógykezelésben.

4. Dr. Rottenbiller Ödön. A syphilis balneotherápiája.

Eszmeccsere.

5. Dr. Reich Miklós. Tapasztalások a budapesti Zander-intézetben alkalmazásban levő högyógyászati eljárások köréből.

6. Dr. Szentkirályi József. A balneo-és hydrotherapia jelentősége a gyermekkorban.

Eszmeccsere.

7. Dr. Sassy János. A görvélykór és annak balneotherápiája.

Eszmeccsere.

8. Dr. Weisz Ede. Az idült csúzos betegek táplálkozási viszonyairól.

9. Oelhofer H. Gy. Természetes és mesterséges ásványvizek, különös tekintettel az ásványvíz üzletre. (Ezt a közleményt mutatóul közöljük.)

Eszmeccsere.

10. Dr. Boleman István. A fürdők szabályrendelete.

Eszmeccsere.

11. Dr. Boleman István. Észrevételek a fürdőstatisztikáról.

